

BATASUNARI BATZUK AGURKA

ETA BESTE BATZUK AURKA

Arantzazuko Batzarrera eldu ziren txostenen berri

Onelako Billeretan beti gertatu ohi den bezela, Arantzazukora ere eldu ziran idatziz bidalitako txosten edo komunikazioak. Etortzerik ez zuten jaun batzuen txostenak, alegia. Astirik egon ez zelako, denak ez ziran an irakurri; baiña lan oiek eldu zirela eta Batzordearen eskuetan gelditzen zirela, hori bai, batzarkideei jakinarazi zitzaien.

Amabi dira, guztira, artutako txostenak. Oietatik lau (Txillardegi, X. Gereño, J. M. Lojendio eta Iratzeder), batasunaz ari dira. Beste iruk bai batasunaren auzia eta bai «h» letrarena ere aipatzen dute (J. Mokorroa, Aita Onaindia eta Kamiñazpi). Beste iruk «h» letraren auzia astintzen dute (J. Etxaide, R. Murua, F. Krutwig). Euskera batuaren itzen auzia ikutzen du batek (Carlos Santamaría). Eta deklinazioaren auzia beste batek (Kerexeta).

Lan guztiak osorik ematerik ez dagoen ezkeror, bakoitzetik zati bat artzen da. Lanaren muiña edo ideia nagusia ematen duen zatia.

Euskera osotuaren beharra aipatuko dut... emanaz. (Txillardegi).

Nire ustez, derrigorrezkoa da... dagozalako. (Xabier Gereño).

Batasun billa gabiltza... egoki. (J. M. Lojendio).

Eskuararen batasunari buruz... guziek. (Iratzeder).

I.—Euskeraren etorkizunak... arte! (Justo Mari Mokorroa).

Euskera idatziaren batasuna... egingo. Or erabilliko dituzuten... maixu.

(Aita Onaindia).

Euskeraren batasuna... dabena. H ezelan be ez genduke... asteko moduan.

(Kamiñazpi).

Literatura-euskeraren batasuna irixteko... ere. (Jon Etxaide).

Nik ez diot «h» oni... baño. (Ramón Murua).

Bai Hatxetegi osoa eta bai literatur-euskararen verbu-formak ere bialdu zituen jaun onek. Azken puntu au kanpoan utzirik (ezpaitzan Batzarrekoa), hatxetegi argitaratzen dugu. Ahal... zuhurtzia. (F. Krutwig).

Antzinako euskal-hitzen... direla. (Carlos Santamaría).

Ikusi bat Garmendiaren... beintzat. (Kerexeta).

TXILLARDEGI

Euskera osotuaren beharra aipatuko dut lehenik. Behar hau behar gorria da: euskera bakar bat lortzeko premia guzizkoa. Negargarria ez balitz, farragarria litzake gure egoera, alde hortatik: gure huntan gaudeño, euskaltzaleok ez gera seriotan hartzekoak. Arinkeriak ez bestek proposa dezake oraingo hizkera-multzokeriari eustea. Literatura-hizkuntza osatu, ala euskalki guziak hil: hau da gure hautakizuna.

Neuri dagokidanez, berriz ere esango dut bestetan esandakoa: alegia, Euskaltzaindi'k erabakiko duena aldez aurretik ematen dudala aintzakotzat, eta nere aha-lean jarraituko eta jarraiaraziko dudala.

Arrisku bat dago, nere ustez, erabaki batzuk harturik ere: erabakiak gero eza-gutaraziak ez izatekoa; eta, hori aitzekia, lehengo modura ekitea. Hau gerta ez dedin bide bakar bat somatu uste dut nik: erabakiei zabalkunde haundia ematea. Aldizkarietan, euskal ikasguetan, edonolako erakundeetan, erabakiak azaldu behar dira, hortarako ikastaldiak herriz herri antolatuz esate baterako. Idazleen eskuetan dago erabakien indarra; beraz, egiñahalak egingo dira euskal idazleen artean oso bereziki, euskera osotua zabal eta itsats dedin.

Euskal Idazleen Alkartasuna aipatuko dut bigarrenik. Beste herritan egin dan bezela, eta Euskaltzaindia'ren eginkizuna ezertan trabatu gabe, oso egokia litzake Alkartasun hau egitea. Ez, nere ustez, idekiegia: Goncourt-Akademia, esate baterako, ohore bat da, eta ez frantsesez idazten dute guzien kopurua. Liburuak eta prentsa-artikuluak ugari eta zentzuz argitara dituztenen artean osatu beharko litzake. Alkar-aditurik lanegiteko gertu ez daudenak, jakiña, Alkartasun hortatik at utzi behar dira: Alkartasuna alkar-tasuna da, eta ez kota bat. Euskal idazle geran guzioi dagokigu Alkartasun hori xebetasanunetan zertan datzakean aztertzea.

Eginkizunak, hortara, Euskaltzaindia'ren zuzendaritzapean antola litezke; baiña Idazleek lana bere gain hartuz eta banatuz. Ikastolako liburuak, irakaskintza hutsa dala-ta, gogotik hartu behar ditugu euskal idazle geran guziok. Euskaldunen zerbitzutan jarri behar dugu, eta ez euskaldunak gure zerbitzuko.

Euskaldun berriez ziñez arduratu-beharra aipatuko dut azkenik. Euskaldun berri horiek garrez beterik daude, baiñan ez dakite euskeraz, ez dakite ongi batez ere. Uxatu beharrean, bildu egin behar ditugu. Ez, jakiña, euskeraren jatorriasuna lardazkatuz; berentzako artikuluak eta lanak prestatuz baizik. On litzake, esate baterako, 3.000 hitzetako hiztegi osotu bat prestatzea eta argitaratzea; eta, astekarietan eta bestetan, mailla hortako sail bat idekitzea. Gauza bera esan behar da euskeraz irakasteko bidez: ondu egin behar dira, ikasleak egiazki euskeraz ikas dezan. Etxe-sail oso bat gertatu behar da azkar, eta beretan doharik hartu euskaldun berriak, hizkuntzaz jabe ditezen erraztasun guziak emanez.

XABIER GEREÑO

Nire ustez, derrigorrezkoa da Literatura euskeraren batasuna. Orain iñoiz baño geyago, izkuntza bat irauteko kultura bidean sartu bear da. Kultura ori idaztien, liburuen bidez lortzen da, ta gure idaztien ediziñoak dialektoetan bananduta egiten badoguz, San Martin'ek oraintsu zabaldu dauan estadistika tamalgarria eukiko dabe ondorena, au da, 30 liburu eskas urtean, eta gañera ale gitxidunak eta nekez saltzen diranak.

Gure umeak Bayona'tik Tudela'raño ikasi dagiela euskal ikastoletan euskera batu ori. Nausiak, gabaz, euskera ikasten doazanean, ikasi dagiela euskera batu ori. Bertsolariak, abeslariak, diskoak, zabaldu dagiela euskara batua euren ekiñaldietan. Eta guk, euskaldunak gareanok, ikasi daigun euskera batua.

Nik aurretik onartzen dot Euskaltzaindiak zabalduko dauan literatura euskera batua, ta al dodan beste lan egingo dot bera zabaldu ta indartzeko, euskera ta Euskalerrria orren bearrean dagozalako.

J. M. LOJENDIO

Batasun billa gabiltza. Aldez aurretik, ontzat ematen ditut, zuek artutako erabakiak eta nere iritzia jakin nai izan ezkeru, orra bera: Idatz-izkeraren batasunerako, Giputz euskalkira jo bear genuke danok. Gipuzkera idatzi, alegia. Ez gipuzkera osatu batean. Gipuzkera utsez baizik.

Azkue Jaunaren «Euskalerrriaren Yakintza», bere «Ardi galdua» baño ulerterrazagoa da, bai gipuzkoarrentzat, bai gañerako euskaldunentzat. Euskalkiak alkarrekin nastu ezkeru, beren jatorrizko indar berezia galtzen dute, eta euskera dagon egoeran, orrelako sayoak, kaltegarriak izan ditezke. Arrizko aundikoak beñepein.

Zergatik gipuzkera, ta ez bizkaiera, lapurdiera ala naparra? Gipuzkera —Azkuek bere Euskalerrriaren Yakintzaren Itz aurrean dion bezela— «euskaldun geienentzat errazena dalako». Dana dala, obe nere iritziz, euskalki bat bakarrik artu, euskalki batzuek alkarrekin nastea baño. Obe, adibidez, bizkaiera edo lapurdiera, gipuzkera osoa baño.

H gora bera, naiko estabaida sortu da aspaldi onetan. Nere ustez, euskal idazleak, aukera osoa dute H erabilli edo ez erabiltzeko. Baña gipuzkera, edo bizkaiera, idatz-izkera orokorra autatu ezkeru, H erabiltzea ez litzake egoki.

IRATZEDER

«Eskuararen batasunari buruz lan egitea, eskual-idazlentzat egitekotik ederrena eta zailena...

Lege berriak asmatu-aintzin, orroit ditela Laphitz, Duvoisin eta Diharasarri-ren eskuara klasikoa amaiten ziotela idaz-lan handieneri batasun zerbait.

Orroit ditela ere batasun zahar hori garbiegizalek eta «ene xoko-moko»-zalek gal arazi daukutela. Eskual Herri osoa bezein zabaleko bihotza izan dezagun guzielik.

JUSTO MARI MOKOROA

I. Euskeraren etorkizunak orren bearrezkoa duala diozue beraz «batasuna»? —«literario batasuna»? —*euskera idatziaren batasuna?*

Nik eztet bear gorri ori iñondik iñora ikusten; eta ain gutxiago berriz sumatzen nondik nora antola diteken gramatika-lege-zaleen eragiñez, erriak aintzatzotzat artuko duan euskal-izkera berdindurik.

Berez bezela ba zetorren oraiñ-aspaldi zenbait euskal-izkeren alkar-artzte edo alkar-kutsatze antzeko zerbait, erriak polikitxo on-artzen zijoana. «GAROA»-ren

euskera etzan giputzik geienena, baiña bai edozein giputzek gozotan irakurtzen zuana. Gregorio Arrue-ren euskera etzan Gerriko-rena, ezta J. Bta. Agirre-rena ere. Urruzuno ta Lardizabal bakoitza bere bidetik zijoazen. Baiña zein giputzek etzuan batarena bezin errez ulertzen bestearena, bana izanagatik? Bakoitzak ba zuan bere gazi-goza eta bere edertasuna; eta banatsun orrek zertan egiten zion kalte giputz irakurleen izkuntzari? Ezertan ez. Baita Euskalki batetik bestera ere zailtasunak leunduko ziran ez-arian ez-arian, alkarren ezagutzaz.

Baiña, betoz orain indarraren aldeko *lege-jartzailleak*, erriak darabiltzan euskal-izkerak *naspillatzera* ta *biurrikatzera*, erriari bereak ez ditun bideetatik bultzaka joan-arazi naiean. Eta ni bildur, ez bataren eta ez bestearen etzan izkuntza nabar, pisu ta elkor orrek ez ote ditun gogoan joko euskaldunik jatorrenak, euskal-liburu ta paper guziak erabat zapuztutze-raiño.

Asko degu ortatik.

II. Bigarren auzia: *H-rekikoa*. Itz batez guzia edo geiena esateko: zer aurre-rapide dator letra ori gure alderdi oetako euskeratan sartzetik? Batera ez beintzat, nekez bederen ezerki irakurtzen duten giputz-bizkaitarrentzat. Azken urteotan argitaratu diran zenbait liburu gozo («Ezkontza-bidean», «Arrate-ko Amaren altzotik», Aita Lino Akesolo-ren Salmoak eta abar) zenbat lagunek irakurriko zitun gure errietan H-zaleen elorritz eta sastrakaz josita argitaratu balira?

—«Bai, baiña gure liburuak eta gure kultur-artikuluak mugaz-arunzko euskal-errietan sartuko ziran...!»

A, gizajoak! Ango berri dakianik bat ezta izango gure alderdiotako liburuak H-z jantzi-ekzero, emen ez ta an arrapazka salduko dirala agustu txiki bat egiteko.

Beude, beude H guzi edo geien-geienak, letra ori gabe beren itzak arrotz egingo litzazkienentzat! Eta alde emendik, gure jendearentzat betegarri uts eta lanbidea ta zer-esana jartzeko bestetarako ez tiran dotorekeri oriek!... Oraingoz beñipein, gure izkuntza esturasunetik atera ta bere buruaz jabetzen asi dedin arte!

AITA ONAINDIA

Euskera idatziaren batasuna premiñazkoa degu, ez ordea il edo bizikoa: ori barik ere, beste mutur batzuk lotuazi ekzero, nire urtez, biziko da gure izkuntza zaarra. Alaere, komeni zaigu batasun-bidetik jokatzea; gaur batez ere, bakoitza bere bidetik, lar bakarka gabiltzan une onetan. Azken urteotan istillu geiegi darabilgu euskal idazleok, bakoitzak bere iritziari oso setati eutsi naiean. Onetan, naiz-ta mingaiñez askatasuna eskatu, egitez geu gera gutziz jauntxu, ingurukoa ondo loturik cuki nai degunak.

Onako naste ta goraberak ez dira gaurkoak, aspaldikoak baizik. Oiartzun'go seme argi Migel Antonio Iñarra onela mintzatzen zan 1897'garrean ere: «Gaur gaur bezela, dena kirats gaizto batek joa dago, ta egoarekin pikua bezela, punpa punpa lurrera dator. Sinizkizunak, erriketa, iritziak... Alkartiak, agintedunak, mende-koak... pentsa bideak... zer ez? Denak, denak amilka datoz... Atzo batzuentzat arria zana, gaur besteentzat zuria da, ta bigar berriz denentzat beltza izain da, gero gorria, gero oria, gero... ezer ez: oiñik eztaukatelako». Ez, ez dezagun uste txori-kantuz ari danik oiartzundar apaiz gaztea, euskal idazkera batasunaz baizik. Beraz, ezta gaurkoa istillu au, kezka au. Euskaltzaindia bera ere, sortu zanetik, ortan jardu-

na da. Ta 50 urte ontan batasunera jo degu, abiada aundiz jo ere; beste ainbeste urteren buruan, nik uste, gogo onez jokatu ezker, gauzarik askotan beintzat, batasuna egiña degu. Ta onan egiñiko batasuna degu ederrena, ez indarrez sartu-azia: euskaldunok ez gera indarrez ipiñitako ezer ere ontzat artzekoak.

Niretzat batasunik ederrena, euskera idatziz egitekoa noski, auxe litzake: Gaztañaga gazteak aste ontako ZERUKO ARGIA'n diñoana. «Askorentzat idazten dana —dio— tellatupe bakoitzeko bereizkuntzak baztarturik, denentzat ulergarri dan eran egin bear da... Baña ortarako, ikasi egin bear. Euskeraz ondo ikasi ez duana, nere ustez, ez diteke batasun-malla jatorrera igo. Batasunerako aukeratu diran era eta moldeetan ibilliko da, bai; geiagorik ez, ordea. Idazleok, euskera sustraitik eta sakon ikasten ez degun bitartean, ez det ikusten batasun-bide jatorrik. Bildur naiz, mami gabeko gain-azal otz eta illa gertatuko ez ote dan gure Euskera bateratua».

Ortik dator, egiazki, berezko batasuna, euskeraz sakon ikasi ta, euskalki estu batean ezezik, denentzat idaztetik. Euskalki edo dialektu asko dauzkagula? Baiña ondo begiratu ezker, ez degu oietan alde aundirik; askok uste baiño errezago zaizkigu, ta ikasi bearra degu, geurea ta ingurukoren bat beintzat, mintzatu ta idazteko giñoan ikasi ere. Pixkat saiatu ezker, etzaigu au orren aldatz-gora egingo.

Or erabiliko dituzuten puntu batzutaz ona nire iritzia.

I. OROTOGRAFIAZ. 1) *f* ez nuke nik asko erabiliko. Bizkaia'n oso gutxitan esaten degu *alfer*, *alper* ia beti. 2) *b*, ez naiz onen zale, mugaz onunzko izkelgietan batez ere; erriak oso gaizki artu du oraingo gazte batzuen moda ori; inguruko izkuntza askotan kentzen ari dira: italiarrak *Habana* ere *h* gabe idazten dute: *Abana*. Guk alere, iñoiz artzekotan, *bokal biren tartean eta itz berdin bi bereizteko*, ura (agua) ta hura (aqué) adibidez. 3) Idatzi beti bildur, ez bildurr; ardi, ez arrdi. 4) Idatzi *baiña*, *zaila*; *bikain*, *zail*. 5) Apostrofo len onela zan beti; Oñati'ra, ez Oñati-*ra*; nik lenengoa erabiliko nuke, bigarrenak bere arloa duelako. 6) Bai, *ba*-daktat (ya lo sé); *ba'*letor (si viniene); ona da-ta (porque es bueno). 7) *v* -rik eztu euskerak.

II. ITZEN FORMAZ. Itz bakoitzari bere adiera ta zentzua ematen oitu bearrean gaude euskal idazleok. Ezin ezetsi dezakegu euskal itzik, ez angorik ez emengorik, denak baitira eder. Idazleak edertzen du izkuntza ta guk ere ortan saiatu bear. Aditz-formak —*nuan*, *nuen*, *num* deust, *daust*, *dautzu*, *deutsu*, ta olakoak—, itzen aldaerak —*biar*, *bigar*, *bier*, *behar*, ta *abar*—, laburpenak —*lez*, *legez*, *letxe* ta *abar*— iz-buruak —*pekatu*, *bekatu*—, errazoi, arrazoi-ta antzekoetarako *norma batzuk ematea* oso egoki litzake.

III. ITZ BERRIAK. Euskera itz berri premiñan daukagu, edo bere baitarik sortuak edo besterengandik artuak, naitaez bear ditu. Nire iritzia ontan auxe: 1) Euskal itz zaarrik *ba'* degu, auxe lenengo; 2) oraiñarte erabilili diran itz asko, erderatikoak dira bakarrik, ez baztertu; 3) euskeraz errez dira itz berriak, griegoz ta alemanez bezin errez; beraz, beti ere, ulergarriago izango dira geure sor-iturritik; artuak, griegotik eta abar artuak baiño; 4) besterik ezean, besteetara jo. Gaur, alaere, itz asko dauzkagu naitaez erderatik artu bear ditugunak, teknika gaietan gabiltzala baitik-bat.

IV. MORFOLOGIA. Izen-jokoari ta aditzari buruz, aski ederto idatzi zigan Azkue zanak bere MORFOLOGIA ederrean. Hura ikasi ta Azkue'k an dion bezela

jokatu bear degu euskal idazleok. Elitzake, alaere, gaitz etorriko norbaitek pazientziz liburu ua aztertu ta bertako euskal-izenari ta aditzari buruzko gauzarik bikaiñenakin xorta apain bat egingo ba'lu; guztion onerako izango litzake. Gai auetan Azkue ta Altube ditugu maixu.

V. JOSKERA. Onetan naikoa zabar gabiltza azken urteotan. Baiña auxe degu, iritziak iritzi, izkuntza baten arima. Ta naiz guztitariko gaietaz jardun naiz geure erri barrukoetaz, izkuntzak beti bear du bere arima erakutsi; eleberri, ipuin, teatro, poesi ta antzeko lanetan batez ere. Pentsakera ta idazkera berriak, ederki datoz gure literaturan; baiña geure gogoia iñoiz ere galdu gabe. Idatzi dezagun beti bizi ta argi, joskera aratzean.

Onenbestez, ar zazute denok nere agurrik beroena.

KAMIÑAZPI

Euskeraren batasuna euskalkien eriotza da. Gaztelar berba egiten dabenen desbardintasun apurrak jendea eskola ikasten joango dan neurrian aldendu egingo dira. Erdaldun eskolatu guztiak bardin berba egiten dabe.

Euskeria bizirik irauteko biarrekoa da ikastoletan danari irakastea; eta euskera batuan irakatsi ezker denporiagaz beste euskalkiak il egingo dira.

Ta beste itauna: Agirre'tar Txomin abadea moduko idazlerik Bizkaia'n sortuko balitz KRESALA'ren balioko libururik ez idazteko neurriak artu biar doguz?

Batasunik ezak ez dau euskerarik galdu ta batasunak, beste barik, ez dau indartuko.

Euskeriaren batasun kontua ardura andiagaz artu biar da. Danontzat aukeratu edo moldatu leiteken berbakeria askorentzat gaitxa izan leiteke.

Ta ori atzerabidea izango litzake. Ez da atsegin izaten ulertzea kostatzen dana irakurtea.

Ez gara sakonegi sartu biar batasun bidean. Azalian be badago alkartu biarra naikoa, zer konpondu ugari. Ortixek asi gaitzean ba.

Aditzari ezelan be ez geunskio ikuturik egin biar.

Baiña nire modukoen borondatearen gaiñetik euskeraren batasun bidean sakonkiro ekitea batzarrak erabagiko baleu euskalkiren bat ofiarrri lez artzekotan gipuzkera izan bedi. Auxe da erdi inguruan dagoana ta geienak itz egiten dabena.

H ezelan be ez genduke erabilli biar Bidasoa emendikaldekoak. Angoakaz batasuna egitearren emengoan artean banatze ta asarrerik ez daigun sortu.

Gaiñera eragozpenez (difikultadez) idazlea betetzea litzake ori. Bialdu dauskuezen batzarrerako gai orrietan ikusten da ederki *H* nun jarri eta nun ez jakitea zelako gatxa dan. Nire burua ez dago orain naste orreik ikasten asteko moduan.

JON ETXAIDE

Literatura-euskeraren batasuna irixteko, denok dakigun bezala, punturik nagusienetako bat da, noski, «h» letra honartu behar ote dugun ala ez. Puntu honan akort jartzen baldin ba'gera euskal-idazleok, esan diteke, iñolaz ere, euskal-ortografiaren batasuna beñepein iritxi dugula eta uste dut garaia dela euskaldunok ortografian bederen bat etorri gaitezen.

Bañan, ortografiaren batasuna iritxiko baldin ba'dugu, premiazkoa da, Bidaso'z bi aldetako euskaldun guztiok «h» letra honartzea ala gaitzestea. Iñork ez beza uste, ordea, bazterretan aditzen eta irakurtzen ari geran bezala, batasuna izango dugunik, Bidaso'z goikoek «h» erabiltzen dutelarik eta guk atea ixten diogularik. Azkenburu edo konklusio hontare irixteko jai du gure Batasun-Batzarrak.

Eta puntu hontara iritxita gauza bat dago argi ta garbi: Iparraldeko gure anaiak ez dezakete baztertu oguzten duten letra bat, hori egitea euren mintzaira arimari zati bat erauztea bailitzake eta, bestalde, guri «h» horrek ez tigu batere kalterik egiten, baitipat gogoan edukita eskola españoletan hazi geran euskaldun guziok «h» mututzat daukagula. Beraz, hemengo euskaldun batek «hacer», «hijo», «ahí», irakurtzeko eragozpenik ez baldin ba'du, eztezake eduki ere, «hau», «hartu», «behar» irakurtzeko.

Orain artean, Bidaso'z goitiko gure anaiak eman dute amore ortografia kon-tuan, batasunaren amodioz. Uste dut, bada, garaia dela, behin bederen, geuk eman dezagun, batasunaren amodioz ez-ezik, Bidaso'z handiko gure anaien amodioz. Izan ere, guretzat «h» hori honartzeak ezpaitu batere eragozpenik eta iparraldeko gure anaientzat gauzatik mingarriena litzake hortara beharuta arkitzea.

«H»ren kontra dauden Bidaso'z beheitiko euskaldunei eta batez ere ene anai giputzei, nahi nieke pentsa-erazi euskera ez tala gipuzkera, Gipuzkoa'n kaskaezurre-raiño sartuta baitaukagu uste oker hau, gerekoikeri higuigarri baten eragiñez, esanaz bezala: bestek makurtu ditezela gurera eta ez gu haienera. Garaia da ordea, gerekoikeri hau gure baitatik uxatzeko eta pentsatu dezagun euskera ez tala gipuzkera, baizik-eta lapurtera, zuberuera, goi-naparrera, behe-naparrera, bizkaiera eta... gipuzkera. Jaungoikoaren izenean, Gipuzkoa'ko anai maiteok, ikas dezagun euskeraren problema guk nahi dugun eta guri komeni zaigun baiño tontor garaiago batetik aztertzen, hots, Euskalerrri guzia bixtatzen duen tontor goiti batetik eta ez soil-soilki Gipuzkoa'ko lurraldea darakuskigun tontor apal batetik.

Gaiñera, ba-dakigu, iparraldeko euskaldun anaiak konsonante atzeko «h» (ikhu-si, ethorri) baztertzeko prest daudela, «Euskaltzaindia»ren oharpen baten bidez adizterat eman duten bezala. Beraz, hauzi hontan ere, guk ez-ezik, berak ere amore ematen dute, hain berena duten «h» parte batean baztertzeko borondatea erakutsiz.

Eta iñork ez beza pentsa «h» letra gurea ere ez taniak, gure alderdiko antziniako dokumentutan, gaur Bidaso'z goitik darabilten antzo agertzen baitzaigu. Bai, jaun-andreak, «h» euskaldun guziona da, iparraldekoena eta egoaldekoena, guk, zori-gaitzez, bizirik iraun-erazi ezpa'diogu ere.

RAMON MURUA

Nik ez diot «h» oni ezerren garrantzirik arkitzen, ta iruditzen zait euskera idaztea ta irakurtzea zallagua biurtzen dula.

Len lenago uste nuan mugaz aruzkoak «h» ori erabiltzen zutela, pranzezaz irakurtzen oituta zeudenak, nastu ez zezaten euskerazko izkiak ta etzezaten egin pranzezak egiten dutena au o egin, oi ua; eu e; ta orrelako aldaketak; bañan aurreago ta obetogo asterturik, ikusi det nunnai jartzen dituztela orrelako bi edo iru bokal segidan tartean «h» ez dutela.

Ezin jabetu naiz zergatik erabaki au artu zuten Bayonan. Batasunerako bidea erreztoko edo zallago jartzeko? Ez al litzake errezagua ezertako ez dan «H» ori curak bein betiko baztartzea?

Nik uste bayez. Jabetuko ziran oso ederki idatzi dezaketela «h» gabe ta guk bezela idatzita txe ta ez eurak jartzen dituzten tche ta orrelako beste alrrebeskeri geiago.

Auxe da iritxi: Ez dezagun zaildu, errextu baizik euskeraz idaztea ta irakur-tzea. Bide onetik lenago iritxiko gera batasunera, bestetik baño.

F. KRUTWIG

H-ko listan kh-z, th-z eta ph-z izkiriartzen diren hitzak ere sartuak ditut, zeren eta, neure aburuz, ph, th ta kh letra euskarazko strukturen kharakteristika bat baitira. Hitz hauietan batzuetan ere, h-ren bidez hitzak bereizten direnetan h-gabeko hitza edo bertzela izkiriartzen dena ezarri dut.

A	haika	antharraldi	hartzi
ahal	hain	ahotz	ahobizar
ahaldun	hainbat	aphain	hartzitu
ahalke	hagitz	aphaindu	harruzka
ahalkeizun	anhitz	aphal	has
ala = tormento	aiphatu	aphaldu	hasi
alha = pacer	aiphu	aphari	hasarre
hala = así	haritz	aphez	athe
alhor	haizu	aphezpiku	ahate
ahantzi	akher	apho	ate
ahaide	akhitu	aphur	atheka
ahaiko	alhaba	aphurtu	athela
ahamen	alhargun	har	hats
ahapaldi	alkhi	hara	hatse
ari	alhor	haragi	hatsanka
ahari = cabrito	alpher	harako	hatz
hari = a él	haltz	arhantza	atze = gibel
arhi = bazo	hamar	harbi	hau = haur
har = macho	hamabi	hare	haukera
ahar = querella	hamitu	arhe	ahur
haran = valle	hamikatu	arhen	ahul
arhan = ciruela	hamu	hari	ahuldu
hainbat	han	arhi	haur
hainbertze	handi	ahari	ahur
haizkolari	handitu	ari	aurkhi
haitz	handiki	arhin	aurkhitu
haitzur	hanpa	arhindu	aurthen
hasi	hanpurus	haritz	hausko
hazi	hantatu	harri	hauteman
habe	hantu	arkadi	hauts
haga	hantilari	haro	hautatu
ahitu = akhitu	aho	harrobo	hautsetsi
aiher	aholkatu	harro	ahutz
aihen	aholku	harrotu	hauzu
	antharratu	hartz	haz

hazi
hazgale
hazkor
hazta
haztatu

B

bahaska
bahets
bahi
bahitu
bakhe
bakhoitz
bakhan
bakhar
bakharrik
bakhotxi
bakhun
balhore
bapho
bapo
barhan
barhandatu
barhe
beha
behatu
behakuntza
behar
behaztopo
behazun
beheiti
behin
behinik
bekhaziti
bekhan
bekho
bekhoki
bekhurunde
belhar
belharri
belhaun
belhaunikatu
bera
berrha
berehala
berro
berrho
behor
bethe

bethi
bilhatu
bilhakatu
bilho
bihotz
bipher
biphi
biphil
bihur
bihurri
bihurritza
bihurtu
buhada
buhak
buhame
bulhar
bulkhatu
burkhide
burho
burhokatu

D

deithore
deithoratu
deithu = deitu
deihadar
dohain
dohainik
dohakabe
donhetsi

E

hebain
hebaindu
hedago
hedatu
hede
hedoi
ehe
ehelegatu
hegal
hegan
hegi = ladera
egia = verdad
hego
hegoi
heiagora
eihar

eihera
hein
ehitu
ekhain
ekhaitz
ekhei
ekhaigai
ekhi
ekhin
ekhintza
ekhuru
hel
heldu
elhanerri
elhaire
elhaka
elhar
helburu
heldaio
helde
elhe
elhekatu
elhesari
helgaitz
elkhar
elkhargo
elkhor
elhorri
heltura
elhur
enphoildu
eo
eho
ehortzi
ehorzpen
ephai
ephaile
ephe
epheldu
epher
herabe
erhaile
erhain
erakharri
erakhutsi
erhaiusi
erhauts
herbal
herbaldu
herddoil

heren = 1/3
eri = enfermo
erhi = dedo
herio
eriotze
erkhaitz
erkhain
erkhatu
erkhide
erkhidetu
erho
erhotu
herra
herri
herroka
eroka
herru = Iodazal
erru = culpa
hersatu
hersu
hersitu
herstu
hersu
hertzatu
hesi
hesol
herstura
hertu
ethen
ethendu
ethorri
ethorki
ehun
hezatu
heze
hezi
hezo
hezur

G

gaihenzi
galepher
garhaite
gathe
gathin
gahun
geheli
gehiago
gehiagotu

gehien	ikhusi	ithurburu	lauhazka
gehiegi	ikhusbide	hitz	lehen
geinhu	ikhusgarri	hizka	lehendanik
geinhatu	ikhuskizun	hizkatu	leher
gerthari	hil	hizkuntza	lehertu
gerthatu	hila		lehua
gerthu	hilaun		lehiatu
gerthutu	ilhaundu		leinhuru
ginharra	hildo		leio
goha	hildura	khabu	leior
gorhaindu	hiliki	khabudun	lekhu
gorhaindidura	iliki	khaduri	lekhuko
goihen	ilhinti	kadan = simpático	lehoín
gokhorrikatu	hilka	khadan = rezagado	lepho
gori	iltkhi	khailu	likhits
gorhi	hilhobi	kahinka	likhistu
gothor	hiltzeka	khar = gar	liphu = tumor
gothorki	ilhun	kharba	lipu = araña
guthun	ilhundu	khedar	Iohasma
	ilhuntze	khe	lohi
	inhar	khedar	lohitu
	inhakin	kheinu	lokhartu
	inka	kherr	lothu
ihabali	hinka	kherru	lothora
ihakin = mofa	hint	khendu	lukhainka
(iakin = saber)	iphar	kherra	luhumendu
ihalozka	ipharralde	khexu	lohia
ihardetsi	iphini	khide = kide	loia = loja
ihardoki	iphurdi	khidego	
iahor	iragarri = anunciar	khidekapen	
iahorri	hiragarri = doloroso	khidekatu	
ihauli	hiraka	khilo	
ihaurri	iratu	-khoi	mahain
hibi	hiratu	khoroa	mahaindari
higa	hiri = ciudad	kui = conejo	mahasti
higi	iri = cerca	khui = calabaza	mahats
higitu	iro = cansado	khuma = sueño	mahel = lo que está a través
higikune	hiro	kuma	mael = agua muerta
higuin	hiroi	khutxa	maithakunde
higuindu	hista	khutsa	maithazale
higuintza	irrits	khutsatu	maithe
ikhatz	hirrits	khutsu	maithatu
ikhara	hista	khozu	makhila
ikharatu	histu		makhur
ikharagarri	istu = saliva		makhurka
ihi	itho		makhurtu
ihizora	ithain		malkhar
ihintza	ithobehar	lahar	malkho
ikhe	hits	lar	malkhor
ikhertu	ithurri	lanho = niebla	malkhortu
		laphur	

I

K

M

L

manhaspen	naharoki	hoge	ohore
manthar	nahas	ohi = costumbre	opha
manthartu	nahasi	oi = encía	ophatu
marka = barko	nahastu	ohitu	ophetsi
markha = aparador	nahasdura	oihan	ophil
markhets	nahasgari	oihal	ophildu
markhets	nahasmen	oihanzain	opho
markhestu	nahastekatu	oiharzun	ophor
marhyka	nahi	oiher	hor
meha	naikho	oihes	oratu
mehaka = desf.	nahiko	ohikunte	orhatu
meaka = ijada	nahiez	ohitura	hordi
mehargune	nahikari	ohil	hordikeria
mehar	nahikuntze	ohildu	hondi
mehartu	nahiz = aunque	oin = pie	orhe
mehe	nakhaitz	hoin = tan	hori
mehego	nakhazitu	oinhaze	ori = laru
mehune	nekhaldi	oihu	orhoitu
mihauri	nekhatu	ok = fallo	orkhatz
mih	nekhazale	hok = hoik	orkhe
mokho	nehoiz	okhatu	orma = pared
mihisa	nehola	okhazadura	horma = hielu
mihitsu	nehon	okhel	oro = todo
minkhor	nehor	okher	orho = rugi.
minkhortu	noharabe	okherdura	orhoimen
mihuri	noharroin	okhertasun	orthuts
mokhor	noharroindu	okhertu	hortz
mokhortu	nakar = desganado	okhil	otharre
mokhorkatu	nakhar = me trae	okhitsu	othoi
mothel		olha = fábrica	othoitza
motheldu		olha = asi	hotz
moto = polea		ohola = tabla	hots
motho = moño		olhatu	ozka
mulkho	oñaide	olhe	hozka
mulo	ohar	olho	hozkar = fresco
mulho	oharmen	on = bueno	ozkar = orzti
munhutz	ohartu	hona = huna	
muthil	hobe	onhartu	
muthildu	hobeki	hondatu	
muthiri	hobetu	hondar	phaldo
muthiriki	hoben	hondartu	pharta
muthiritasun	hobendun	honen = hunen	phartategi
muthur	hobetsi	onen	phereikatu
muthurgo	hobiel	onheskizun	pheia
	hobi	onheskuntza	pherestu
	hobiratu	onhil = unhil	phesi
	hobitu	ohoin	pheskiza
	hödei	ohoingo	phezao
	ohereskatu	ohondikatu	phozoin
	oheresku		phiko

N

nahaba
nahar
naharo

O

P

philtzar
phintz
phiru
phirukatu
prohokatu
phorrokatu
phorroska
phurtzika
phuskatu

S

sahats
sahatsuri
sahets
saihera
sakats
sakhats
sakher
sakhi
sakhil
sakhitu
sakhail
sakhaildu
salhatari
salhatu
salhati
sako = fuerte
salho = convenio
sarhatu
sathor
sehaska
seihal
sehi
sei
selharu
senhar
sepha
sephati
sinhistu
sinhetsi
sinhismen
sohaitsi
sokitu
sokhitu
sorhaio
sorho
sorthatu
sorthu
sotho

suhar
suharri
suhil
sukhal
sukhalde
sukhar
sukhartsu

X

xahako
xahal
xahatu
xakhar
xalkhea
xaro = mango
xarho = vela
xathar
xahu
xahipen
xahutasun
xahitu
xahutze
xehatu
xehakatu
xehe
xehadri
xehetasun
xikhin
xori = pájaro
xorhi = esbelto
xothil
xurhail

TH

thaka
thanu
theiarzun
theiu
theiutu
thiki
thipil
thipiltu
thipilune
thema
toil = pegajoso
thoila = cubo
thoildu = hacerse
perezoso

toildu = hacerse
perezoso
thols
tholu
thona
torratu = tostar
thorratu = limpiar
thu
thyrbystu
thyrbyts

U

uhal
uhalde
uhar
uharan
uharre
uhartze
hudigo
uher
uherdura
uhera
uherritu
uhin = ola
huita
ukhatu
ukhan
ukhendun
ukho
ukhondo
huma-hyme
humetu = hymetu
huna
unha
unhatu = cansarse
hunatu
une = espacio
unhe = fatiga
hunein
unhide = ynhide
hunkitu
hunkigarri
hura = aquel
ura = el agua
urrhats
urkhabe
urkhamendi
urthe
urthe

urhentu
urhenburu
urrhe-zaharo
huts
hustu
hutsik
hutsal
hutsaldu
hutsarte
hutsegite
uhuri

Z

zahagi
zahar
zahartu
zaharkaratu
zaharkitu
zaharkin
zaharo
zahi = salvado
zai = marca, guardia
zale = aficionado
zalhe = firme
zalhetu = hacerse
flexible
zalhoin
zalhoindu
zalhu
zankho
zapha
zaphadura
zaphagarri
zaphaketa
zarho = bujía
zaro = época
zaharo = vara
zahoro = látigo
zehe
zehatzaile
zehatu
zeihar
zeiharbide
zekhale
zeiher
zekhen
zekhendu
zekhenkeria
zikhin
zikhindu

zikhinkeria	zinkhurina	zohartihintz	zuhar
zilhar	zinkhurinatu	zokho	zuhamu
zilhegi	zipo = provocación	zokholu	zurphil
zimarkhu	zipho = gemido	zorhi = maduro	zurphildura
zimarkhutsu	zirphildu	zori = suerte	zuhur
zimarkhun	zoharbi	zorhitu = madurar	zuhurtu
zimarkhunkeria	zoharrura	zuhaitz	zuhurtzia

KEREXETA

Ezin ukatu Garmendia jaunaren idazlana ondo ta egoki egon zana. An diñoan ia geiena onartzekoa ba-da be, argi ikusten da guztia *gipuzkerari* bidea zabaltzeko asmoz egin dauana. Ori egin bear ba'da, bego.

Alan be, eritzia eskatu daukuen ezkeru, egin dagiodazan ikutu batzuk.

Garmendia'k, berak aurkezten dauanaren alde egiteko, batzuetan Azkue'n eritzia ba'dakar bere, beste batzuetan ez dautso ari oratzen, ots, Garmendia'k Azkue komeni yakonean dakarrela, ez osterantzean. Beraz, ez da «egi osoa» Deklinazio ori Azkue'ren Morfoloijatik artu dauanik, bai ta ez baiño. Ikus, bestela:

Datibo plurala: *gizonei* (edo *eri*) dakar Garmendia'k. Bestetara dago oso-osorik Azkue (Morf. V., 328 orri.): «Tal vez la más oída y seguramente la más escrita es *gizonai*, y en concepto del que traza estas líneas la preferible. Algunos en nuestros días muestran su preferencia por *gizonei*. Del hecho de que *gizonak* + en dé lugar a *gizonen* y *gizonak* + entzat a *gizonentzat*, no se puede deducir que *gizonak* + *i* sea *gizonei*. ¿De dónde viene esa *e*?, ¿qué oficio desempeña? Con temas en *i* y en *u* se oye mucho *ei*: *zuriei* a los blancos, *eskuei* a las manos; pero es por fonetismo particular, por influencia de esas dos vocales en la *a* siguiente.» Eta beste leku baten (M. V., 337 orri.): «*gizonei*, a los hombres, es contracción de *gizonak* + *i*.»

Eta, -KIN erabiltea -GAZ baiño obeto ba'da —Garmendia'k diñoanez— «zabaldugo dagoalako», orixe izan aurrean *ei* edo *ai* gaiari buruz bere: -AI askozaz zabaldugo dagoala. Begira, bestela, «Erizkizundiak» emon ebana («Orixe» jaunak artuta):

Bizkaia'n: AI, 30 erritan; EI, 4 erritan (ERI, 1; ARI, 62; AIRI, 8).

Gipuzkoa'n: AI, 57 » ; EI, 4 » (ERI, 2).

Naparroa'n: AI, 30 » ; EI, 18 » (ERI, 5).

Laburdi'n: AI, — » ; EI, 6 » (ERI, 4).

Beste orrenbeste esan daiteke *Eibar'a* eta *Eibar'era* auziaz be: EIBAR'ERA askozaz zabaldugo dago. Altube'b EIBAR'A esatea «forma anfibológica e inexpressiva» dala diño (Observ., 60 orri.).

Bardin: JOSE'REKIN jartea, JOSE'EKIN baiño esateko obeto eta zabaldugo dago, nire ustez, JOSE'REN esaten danez, eta ez JOSE'EN. Azkue'k be JOSE'REKIN dakar (Morf. V., 350, 13: LOPE'REKIN).

A ORGANIKOARI BURUZ:

Anaia: izen jatorra *anae* dala uste dot: *anae* + *a* = *anaia* biurtuz. Iru itz badakaz, beintzat, Azkue'k (M. V. 409): *bae* (cedazo), *elae* (golondrina), *anae* (her-

mano). Onezaz beste nunbait be ba-diardu luzeago, baiña ez dot orain gogoan nun. Edozela bere, *anai* zabalduago dago (Bizk.-Gip.), eta *anaia* (organikoaz) Bizkai'ko Markiña'n eta Axular'ek.

Antsia (?); *suspiro* esateko, beintzat, *antzi*: antziz eta negarrez. Aitzekia (?), Bekokia (?), Katea (?) = katai; Koroa (?), Piztia (?), Txapela (?). -KERIA ala-KERI? Biak dakaz Azkue'k (M. V. 64 orri).

INDETERMINAZIOAZ (numeraleskin): Lau etxe erre *zaio*: plurala erabilten da erabili: yakoz (zazkio). Zenbat bei erosi *duzu?* = erosi dozuz (dituzu).

«Kristo'k esan zuan»; bai: baiña, ba-dago bereizkuntzaren bat emen: Nor ikusi dozu? Kristo'a ikusi dot (el Kristo, el Mesías), gazteleraz be bereizten danez: «Hemos encontrado al Mesías (Juan, 1, 41): Kristo'a aurkitu dogu. Olabide'k: «Kistoa idoro dikagu».

Guztiz ondo 5'garren puntua.

Alan bere, ba-da zerbait jarri bear dana, gipuzetarik oso gutxik darabilena, il-zorian dabe-ta: -OK mugitza edo artikulua. Begira Altube'k dakarrena (Observ., 46): «El artículo -OK (llamado *concreto* en la Morfología) es exactamente el plural común de los singulares de primero y segundo grado -AU y -ORI, como se comprueba por los siguientes ejemplos:

<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
Eutsi sagar-AU	Eutsiz sagarr-OK
Ekatsu sagar-ORI	Ekatsuz sagarr-OK

Beraz, «judar guztiak», baiña «euskaldun guztiok»; aren bertso *guztiak*, baiña zure bertso *guztiok*, nire *guztiok*.

Orren urrengo dator beste au bere: bertan = allí mismo, y berton = aquí o ahí mismo (Azkue, Gip. Ost., 60); era berean, *onen ederra* da etxe *au*, *orren ederra* da etxe *ori*, *aren ederra* da etxe *a* (¡tan hermosa es ésta, ésta y aquella casa!).

Ez al dira interesgarriak esaerok? Euskera-batasunerako nai ta ez sartu bear diranak, len gipuzkerak eta orain bizkaierak bizi-bizirik dauzanak.

Gai onezaz, oraindiño egitekorik asko dago. Arantzazu'ra ekarri zana —guztiok dakigunez—, oso gutxi izan zan. Oñarririk nagusienak izan zirala? Bai ta ez; ba-dáiteke komeni zana ekarteak bakarrik.

Auxe, bai, ikusi genduan an: bizkaiera baztartuta gelditu zala, bizkaieraz eiten dabenak gipuzkeraz egiten dabenak baiño geiago izanarren (Gipuzkoa'ko Bizkai-aldea artuta, beintzat).

Xerexeta.

Elorrio'tik, 1968, Urrillak 7.

CARLOS SANTAMARIA

Antziñako euskal-bitzen arteko batasunerako Euskaltzaindiaren eginkizun batzuek.

1. Euskal-hitza batzuek euskalki guztietan erabiltzen dira. Horrelako hitzak *orotarrak* edo *orotariko hitzak* deituko ditugu. Honezaz gaiñera, era edo forma berean erabiltzen baldin badira euskalki guztietan. *erabatekoak* esango ditugu. Zenbait erabateko hitz grafia berakin idatzi oi dira euskalkietan, adibidez, *ama*, *adar*, *adin*, *aldata*, *egin*, *errege*, *izar*. Hitz orotar, erabateko eta grafia bateko hauek, ez dute

batere problemik sortzen, batasunaren aldetik beintzat, berak hizkuntzaren altxo-
rean aurkitu eta antolatzea ez izanik. Hontaz Euskaltzaindiari dagokion lana hitz
hauen lista bat antolatzea izango litzake, besterik ez.

2. Beste batzuetan hitz erabatekoak orotografia desberdiñekoaz idazten dira eus-
kalkietan, adibidez, *ikusi* ta *ikbusi*; *bei* ta *behi*; *bainan* eta *bañan*; *merexi* ta *merexi*;
kozka ta *koxka*; *oilo* ta *ollo*. Esan dezagun, bidenabar, desberdintasunik usuenak *b*
letratik datoztela. Horrelako hitzak bi lan eskatzen dizkiote Euskaltzaindiari. Le-
nengoa, ortografia legeak ondo fitsatzea. Bigarrena, horrelako hitzen lista eratzea,
hitz bakoitza orotografia bakar batekin idatzirik.

3. Beste motako hitzak aurkitzen ditugu oraindik, alegia, *era-askotariko hitzak*.
Orotartzat artzen ditugu, euskalki guztietan erabiltzen diralako, nahiz ta era edo
forma desberdiña izan. Izan ere, aldaketa bereziak izan ditulako edo beste nola-
naiko kausagatik, euskalki batzuetan itxura desberdiñak artu dituzte. Bañan, des-
berditasun hori izan arren, hitz bakoitza, hitz bakartzat begiratu dugu, batasunaren
aldetik, ez ordean hitz senide talde bat bezelako. Adibidez, *aho*, *au*, *ao*, *abo*, *hau*,
ago, *abo*, *agu*, *abu*, hitz bakartzat artuko dugu, ainbeste forma desberdiñ euki arren.
Zenbait adibide emango ditugu hortaz, hitz bakoitzaren formak geografiako ordenan
emanaz, Bizkaietatik Zuberoraño, Erroñkari kanpora utzirik Tamlez, batasunerako
garrantzi handirik honek ez du-ta). Horra hor exemploak.

angeru	aingeru	aingiru	ainguru	ainguria					
B	B G AN L BN	AN L	BN S	BN S					
enara	inara	iñara	einara	ainhara	aññari	aññera	inhara	ainhera	añhera
B G AN	AN	AN	L	L	BN	BN	BN	BN S	S
marasma	armearma	armiarma	amama	amarama	armamoi	arminau	armiarmera		
B	G	G	GAN	AN	AN	AN	AN		
armirimao	armauma	armarma	armiarma	armamio	arbiama	armiarma	amiama	ainharba	
AN	AN	L	L	BN	BN	BN	BN	S	

Sail hontaz Euskaltzaindiak iru egiteko izanen ditu, uste dudanez. Lenengoa,
era askotariko hitz orotarren lista egitea, hitz bakoitza bere forma guztiekin lagun-
duaz eta forma bakoitza bere tokian, geografiako ordenan, jarrita. Gero, hitz bako-
itzerako forma bakar bat, edo geienez bi forma, autatzea bigarren lana izango da.
Aukeratze hau egiteko kriterioak hauek izan litezke:

Erreztasuna
Jatortasuna
Edertasuna
Euskalkien arteko antza
Erdikotasuna
Arrera edo zabalera (populuan)
Modak (gaurko modak)

Esandako kriterioak «souplesse» piyka batekin ezarri bearko lirake. Ezartze hon-
tan gidaririk handiena *zentzu*a izanen da, oso kontuzko lana da-ta. Irugarren egin-
kizuna hitz-forma autatuen lista antolatzea izan diteke, idazle guztiok bera ezagutu
ahal dezagun.

4. Askotan konzetu jakin bat adierazteko hitz orotarik ezta aurkitzen euskalki bakoitzak edo euskalki talde bakoitzak, hitz bereziak moldatu bait dituzte. Adibidez, *etorri*, *ethorri* aldebatetik eta *jín* bestaldetik; *aurrean* eta *aitzinean*, *aintzinean*, *aizinean*, *altzinean*; *atze*, *beratz* edo *berats* eta *mardo*; *bilo*, *billo*, *bilbo* eta *ille*, *ule*, *ile*, *irre*. Hontaz Euskaltaindiari eskatuko litzaiokena hau da. Lenengoa, bereziko hitzen lista egitea, esan-nai berdiñekoak, edo gutxienez oso antzekoak (zenbait «nuances» ba daude euskalkietan hitz desberdiñen artean), elkarturik. Lista hortan hitz bakoitza bere forma guztiekin jarri bearko litzake, noski. Bigarren lana. hitz bakoitzerako forma bakar bat aukeratzea izango litzake, adibidez, *ille*, *ile*, *ule* ta *irre* eraen artean, *ile* bakarrik aukeratu, esate baterako. Eta irugarren lana, euskalkien arteko egin ditezken «prestamuak» erabakitzea, eta prestamu hoiei buruz kontsejuak ematea idazleri. Oso komeni izango litzake, nere iritzi apalaz, prestamu-politika horri jotzea. Adibidez, alde hontako idazleek *etorri* hitzaren ordean, *jín* hitza sartzea, noizean bein, eta beste aldekoek *etorri* hitza pixka bat geiago usatu, noizetik noiz. Hortarako, berriz ere esango dugu, Euskaltzaindiak bear diran kontseilluak eman litzake.

5. Honerako esandakoa pixka-bat bildurik, antziñako hitz batasunaren saillean, Euskaltzaindiaren eginkizunik handienak hauek dira:

- I. Hitz orotar, era-bateko, eta gañera grafia-bateko diranen lista egitea.
- II. Grafia desberdiñeko hitz erabatekoen lista egitea.
- III. Lista hortan bertan hitz bakoitzari grafia bakar bat ezarri ta lista berri bat egitea. Agiri da, lan hau egiteko, euskal ortografia fintsatzea nai-ta-naiezkoa dala, aurren aldetik.
- IV. Era-askotariko hitzen lista egitea.
- V. Lista hortan, forma bat edo geienez bi forma artzea, hitz bakoitzerako.
- VI. Lista berri bat antolatu, forma batuekikoa.
- VII. Bereziko hitzen lista prestatzea.
- VIII. Bereziko hitz bakoitzerako forma bat aukeratzea.
- IX. Bereziko hitzen saillean prestamu-politika bat eragitzea.

Esan ditugun eginkizunak ez dira sail hortan Euskaltzaindiak egin bear ditun guztiak. Alere, asteko naikoa dirudi eta esandakoa, abiatzen bada, antziñako hitzen batasuna lortuko da zalantzik gabe. Esan dezagun areago, proposatutako lanak diruditen bezain zaillak ez dirala.